

U C H W A Ł A
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 3 grudnia 2009 r.

**w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
oraz niektórych innych ustaw**

Senat, po rozpatrzeniu uchwalonej przez Sejm na posiedzeniu w dniu 5 listopada 2009 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, wprowadza do jej tekstu następujące poprawki:

1) w art. 1 w pkt 2, art. 117 otrzymuje brzmienie:

"Art. 117. § 1. Strona będąca osobą fizyczną może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

§ 2. Strona będąca osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o posiadanym majątku i dochodach, z którego wynika, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.

§ 3. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub siedziby w okręgu tego sądu, może zgłosić wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania lub siedziby, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu.

§ 4. Sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny.

§ 5. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.";

2) w art. 1 w pkt 3, w art. 117¹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

"§ 1. Oświadczenie, o którym mowa w art. 117 § 1, sporządza się według ustalonego wzoru. Jeżeli wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego składany jest łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, strona dołącza tylko jedno oświadczenie.",

b) § 5 i 6 otrzymują brzmienie:

"§ 5. Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio, jeżeli wniosek składa strona, o której mowa w art. 117 § 2.

§ 6. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory oświadczeń o których mowa w art. 117 § 1 i 2, a także sposób udostępniania stronom wzoru druków tych oświadczeń, mając na względzie umożliwienie stronie będącej osobą fizyczną złożenia jednego oświadczenia w razie składania wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych i komunikatywność niezbędnych pouczeń dla stron co do sposobu wypełnienia, skutków niezłożenia oraz złożenia nieprawdziwego oświadczenia.";

3) w art. 1 w pkt 4, w art. 118 § 3 otrzymuje brzmienie:

"§ 3. Z ważnych przyczyn adwokat lub radca prawny może wnosić o zwolnienie od obowiązku zastępowania strony w procesie. Właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych, zwalniając adwokata lub radcę prawnego, jednocześnie wyznacza stronie innego adwokata lub radcę prawnego. Przepis art. 117³ § 2 stosuje się odpowiednio.";

- 4) w art. 1 w pkt 4, w art. 118 skreśla się § 4;
- 5) w art. 1 w pkt 4, w art. 118 § 5 i 6 otrzymują brzmienie:
- "§ 5. Jeżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym lub postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nie stwierdza podstaw do wniesienia skargi, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym na piśmie stronę, sąd oraz właściwą okręgową radę adwokacką lub radę okręgowej izby radców prawnych, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu. Do zawiadomienia skierowanego do strony oraz okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych, adwokat lub radca prawny dołącza sporządzoną przez siebie opinię o braku podstaw do wniesienia skargi.
- § 6. W przypadku, o którym mowa w § 5, na wniosek strony, właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wyznaczy innego adwokata lub radcę prawnego; przepis art. 117³ § 2 stosuje się odpowiednio. W razie odmowy sporządzenia skargi, o której mowa w § 5, przez kolejnego adwokata lub radcę prawnego, trzeciego adwokata lub radcy prawnego nie wyznacza się.";
- 6) w art. 1 w pkt 21:
- a) lit. a otrzymuje brzmienie:
- "a) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:
- "§ 1¹. Zmiana powództwa może być dokonana jedynie w piśmie procesowym, z wyjątkiem przypadku, gdy zmiana powództwa następuje na rozprawie w obecności pozwanego, a także z wyjątkiem spraw o roszczenia alimentacyjne. Przepis art. 187 stosuje się odpowiednio.";
- b) po lit a dodaje się lit. a¹ w brzmieniu:
- "a¹) § 2 otrzymuje brzmienie:
- "§ 2. Jeżeli w myśl przepisu § 1 zmiana nie jest dopuszczalna, a powód zmienia powództwo w ten sposób, że występuje z nowym roszczeniem obok pierwotnego, sąd rozpoznaje nowe roszczenie jako sprawę oddzielną, jeżeli jest dla niej rzeczowo i miejscowo właściwy, w przeciwnym zaś razie przekazuje sprawę sądowi właściwemu. Gdy jednak zmiana taka następuje w sądzie rejonowym, należy przekazać całe zmienione powództwo sądowi

okręgowemu, który dla zmienionego powództwa jest rzeczowo i miejscowo właściwy.",;

- 7) skreśla się art. 2;
- 8) w art. 3 w pkt 4, w art. 111a skreśla się wyraz "uprzednio";
- 9) w art. 4 w ust. 2 skreśla się wyrazy "art. 28 ust. 2 ustawy, o której mowa w art. 2,".

MARSZAŁEK SENATU

Bogdan BORUSEWICZ

Uzasadnienie

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw została rozpatrzona przez Senat na 45. posiedzeniu. W uchwale podjętej w dniu 3 grudnia 2009 r. Senat proponuje wprowadzenie do ustawy 9 poprawek.

Proponowane poprawki 1 i 2 dotyczą art. 117 i 117¹ Kodeksu postępowania cywilnego i mają na celu realizację wskazań zawartych w uzasadnieniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r. (sygn. akt P 37/07). W wyroku tym Trybunał uznał za niekonstytucyjne ściśle powiązanie możliwości ubiegania się przez stronę procesu cywilnego o pomoc prawną z urzędu z faktem wcześniejszego zwolnienia jej przez sąd od kosztów sądowych w całości bądź w części.

Senat stwierdził, że uchwalona przez Sejm ustawa nadal dopuszcza odmienne traktowanie osób ubiegających się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w zależności od tego, czy zostały zwolnione od kosztów sądowych za sprawą orzeczenia sądu, czy też przysługuje im ustawowe zwolnienie od tychże kosztów. W przypadku niektórych osób fizycznych, wcześniejsze pozytywne rozstrzygnięcie w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych wciąż miałyby stanowić jedną z przesłanek, które sąd będzie badać w razie zgłoszenia wniosku o przyznanie pomocy prawnej z urzędu.

Tymczasem nie można wykluczyć takich sytuacji, w których mimo sądowego zwolnienia od kosztów (np. częściowego) strona w rzeczywistości byłaby w stanie uiścić wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika, jak również takich przypadków, gdy między wydaniem postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych a zgłoszeniem wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego sytuacja majątkowa strony poprawi się na tyle, że mogłaby samodzielnie sfinansować koszty udzielanej jej pomocy prawnej.

Mając powyższe na uwadze Senat uznał za wskazane dalsze oderwanie instytucji pomocy prawnej z urzędu od instytucji zwolnienia od kosztów sądowych.

Ponadto Senat proponuje ujednoczenie kryteriów, na podstawie których mają być oceniane wnioski osób prawnych o przyznanie pomocy prawnej z urzędu. Stąd również dla osób prawnych zaistnieje obowiązek składania oświadczenia o posiadanym majątku i dochodach.

Poprawka nr 3 wyraża przekonanie Senatu, że nowe uprawnienie (będące w istocie nowym obowiązkiem) sądów do zwalniania adwokatów od obowiązku zastępowania strony w procesie i zwracania się do właściwych organów samorządów zawodowych o wyznaczenie innego adwokata lub radcy prawnego, nie przysłuży się przyspieszeniu postępowań cywilnych, stąd Senat proponuje utrzymanie dotychczasowej regulacji, zgodnie z którą to właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych zwalnia adwokata lub radcę prawnego i wyznacza innego. Konsekwencją tej zmiany są poprawki oznaczone nr 7 i 9.

Poprawka nr 4, dotycząca art. 118 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego, zmierza do usunięcia przepisu, który stanowi, że gdy ustanowiony przez sąd adwokat lub radca prawny, mający podjąć czynności poza siedzibą sądu orzekającego, chce wystąpić o wyznaczenie zastępcy - adwokata lub radcy prawnego z innej miejscowości, powinien zwrócić się z uzasadnionym wnioskiem do sądu, zaś sąd w razie stwierdzenia takiej potrzeby, zwróci się o wyznaczenie zastępcy do właściwych organów samorządu zawodowego.

W trakcie debaty senackiej podnoszono, że jest to kolejny obowiązek sądu, mający być formą kontroli nad wykonywaniem czynności przez adwokata lub radcę prawnego ustanowionego przez sąd. Przepis ten ogranicza adwokatów i radców prawnych w możliwości samodzielnego decydowania (w sytuacjach kolizyjnych), w której ze spraw wezmą udział osobiście i uzależni od decyzji sądu możliwość ustanawiania zastępcy procesowego w poszczególnych sprawach.

Przedmiotem poprawki nr 5 jest zmiana brzmienia przepisów art. 118 § 5 i 6 Kodeksu postępowania cywilnego, które określają zasady postępowania w sytuacji, gdy adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd stwierdza brak podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

W propozycji Senatu adwokat lub radca prawny zawiadomi o tym na piśmie strony i właściwy samorząd zawodowy załączając opinię. Zmianie ulegnie rola sądu, który również będzie zawiadamiany na piśmie o stwierdzeniu braku podstaw do wniesienia skargi, natomiast nie będzie otrzymywał opinii o braku podstaw do wniesienia skargi i nie będzie w związku z tym dokonywał oceny, czy opinia taka została sporządzona z zachowaniem zasad należytej staranności. Rozwiązanie takie pozwoli uniknąć pojawiających się (a podnoszonych w debacie) wątpliwości związanych z przesyłaniem opinii o braku podstaw

do wniesienia skargi sądowi, który dane orzeczenie wydał - zdaniem Senatu rozwiązanie takie narusza zasadę *nemo iudex in causa sua*.

Ponadto w sytuacji gdyby drugi (lub kolejny) pełnomocnik zdecydował się jednak wnieść skargę kasacyjną lub skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wiedza wyniesiona przez sąd z takiej opinii mogłaby w pewnych wypadkach zaszkodzić stronie, a przecież każdy adwokat związany jest zasadą działania jedynie na korzyść klienta.

Poprawka nr 6 ma na celu umożliwienie dokonywania zmiany powództwa w formie ustnej, gdy zmiana ta zostanie dokonana na rozprawie w obecności pozwanego. Zdaniem Senatu nowe uregulowanie, zawarte w art. 193 § 2¹ narusza zasadę ustności rozprawy (art. 210 § 1) oraz właściwości pism procesowych, które obejmują wyłącznie czynności procesowe dokonywane poza rozprawą (art. 125 § 1 *a contrario*).

Senat zgodził się z tezą, że zmiana ta nie tylko nie przyspieszy postępowania, lecz wydłuży je przez konieczność każdorazowego odraczenia rozprawy w celu sporządzenia (i ewentualnego opłacenia) pisma zawierającego wniosek o zmianę powództwa w związku z okolicznościami, które pojawiły się na rozprawie. Należy dodać, że zmiana dokonana w art. 193 § 2 ma charakter redakcyjny i jest jedynie konsekwencją zmiany umiejscowienia nowego przepisu w obrębie zmienianego artykułu.

Ostatnia z omawianych poprawek, oznaczona nr 8, ma charakter redakcyjny i usuwa niepotrzebny wyraz.